

VEDECKÁ KONFERENCIA VÝTVARNÍ UMELCI TURCA V PRVEJ POLOVICI 20. STOROČIA

Slovenská národná knižnica (SNK) v odbornej gescii Národného biografického ústavu usporiadala 7. novembra 2023 vedeckú konferenciu *Výtvarní umelci Turca v prvej polovici 20. storočia* tematicky viazanú s obdobím Turčianskeho Sv. Martina, ktorý sa popri Bratislave a Košiciach vyprofiloval na významné výtvarné centrum Slovenska i vďaka tomu, že na malom priestore sa v Martine prelínalo niekoľko umeleckých smerov. Referáty predstavili vybraných výtvarníkov, reprezentujúcich tradičné hodnoty a estetické normy, a popri nich sa formujúcu výtvarnú avantgardu.

Zdroj: Milan Šišmiš

Podujatie sa konalo v Literárnom múzeu SNK a úvodným slovom ho otvoril Zdenko Ďuriška. Po jeho príhovore nasledoval prvý blok, v ktorom odznelo päť referátov. Augustín Maťovčík v úvodnom referáte *Ludo Ondrejov a umelecká bohéma v Martine* prostredníctvom osoby spisovateľa priblížil uvoľnenú prvorepublikovú atmosféru v prostredí martinských umelcov. Nové aspekty o výtvarníkovi a martinskom rodákovi Milanovi Thomkovi Mitrovskom predstavil Martin Vašš z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v príspevku *Intelektuálistvo a estétstvo Milana Thomku Mitrovského*. Účastníkov konferencie osviežila Eliška Horníková z Národného biografického ústavu SNK príspevkom *Želmíra Duchajová-Švehlová – prvá slovenská akademicky vzdelaná maliarka*. Nasledoval referát Hany Zelinovej zo Slovenského národného múzea – Múzea kultúry Čechov na Slovensku v Martine *Desať slovenských rokov Bohuša Šippicha*, venovaný českému akademickému maliarovi, ktorý prežil tvorivú a pomerne úspešnú dekádu v Turci. Prvú časť konferencie ukončil Peter Cabadaj referátom *Maliar s krutým životným údelom – Arnold Peter Weisz-Kubínčan*. Účastníkom

Zdroj: Milan Šišmiš

podujatia priblížil Priblížil pôsobenie umelca v Turčianskom Sv. Martine, upozornil na absenciu docenenia jeho tvorby a naznačil historické súvislosti, ktoré viedli k dolapeniu maliara prenasledovaného nacistami. Po krátkej prestávke nasledoval druhý blok so štyrmi referátmi. Prvý bol od Reného Škandíka z Národného biografického ústavu SNK v Martine *Vrastený do Turca – Jaroslav Vodrážka* o úspešnom českom výtvarníkovi, ktorý v medzivojnovom období prežil významnú životnú etapu práve v Turci, ale pod vplyvom politických a spoločenských okolností odišiel v roku 1939 s rodinou do Prahy. Aj napriek vlastnej skúsenosti s prejavmi slovenského nacionalizmu ostal jeho vzťah k turčianskemu prostrediu kladný. Nasledoval referát Adama Galaka z Turčianskej galérie v Martine *Fraňo Štefunko (1903 – 1973). Sochár, monumentalista, medailér, pedagóg a kritik* zameraný na umelcovu bohatú a širokospektrálnu tvorbu. Trpký osud rodáka z Mosta pri Lublane (Slovinsko) Štefana Milovana Krakera, ktorý prišiel do Turčianskeho Sv. Martina počas druhej svetovej vojny a v 50. rokoch 20. storočia bol komunistickým režimom väznený v Leopoldove, priblížil Roland Valko z Národného biografického ústavu SNK v Martine v príspevku *Štefan Milovan Kraker: umelec, ktorý zomrel v utrpení*. Záverečnou bodkou bol príspevok Jarmily Kováčovej z Literárneho múzea SNK v Martine, nazvaný *Výtvarné podoby martinskej knihy v prvej polovici 20. storočia*, ktorý doplnili aj praktické ukážky dobových publikácií.

V záverečnej diskusii odzneli ďalšie postrehy a pripomienky k skúmanej problematike. Ani v referátoch, ani v diskusii nezazneli ďalšie témy viažuce sa k výtvarným osobnostiam v skúmanom období, čo je vzhľadom na šírku problematiky pochopiteľné. Nemali by však zostávať bokom. Organizátori sa rozhodli k téme dodatočne zaradiť aj príspevok Moniky Válekovej z Múzea Martina Benku Slovenského národného múzea v Martine, venujúci sa tvorbe Martina Benku a jeho pôsobeniu v Turčianskom Sv. Martine. Tlačeným výstupom z konferencie budú *Biografické štúdie* v roku 2024.

Počas konferencie *Výtvarní umelci Turca v prvej polovici 20. storočia* prebiehali vo výstavných priestoroch Literárneho múzea finálne práce inštalácie expozície *Slniečko v múzeu alebo ako dosiahnuť na slniečko*, na ktorej mali návštevníci možnosť sledovať vývojové línie najstaršieho detského časopisu na Slovensku a prácu vynikajúcich výtvarníkov, grafikov, prispievateľov a redaktorov, podieľajúcich sa na jeho tvorbe. Napriek tomu, že išlo o dve samostatné podujatia, obe niesli niekoľko výrazných spoločných črt.

Mgr. René Škandík, PhD.